

ПРАВОСЛАВНА СРПСКА
САБОРНА ЦРКВА
У ТЕМИШВАРУ

*Његово Преосвештенство Владика Лукијан (Пантић),
епископ будимски, администратор темišварски*

ПРАВОСЛАВНА СРПСКА САОБОРНА ЦРКВА У ТЕМИШВАРУ

У Темишвару је од давнина, па и за време турске владавине, постојала православна црква, храма Светог Великомученика Георгија, приказана на старим вџдутама Града, такође и на грбу Темишварске епархије. Зграда је уништена у пожару 1737. године.

Садашња Саборна црква храма Вознесења Господњег подигнута је десетак година касније.

У олтару, на источној страни мраморне Часне Трапезе, урезан је следећи текст:

Во славу Сајатија јединосущнија, житотворјачица и нераздјелимија Тројици, Отца и Сина и Сајатаго Духа, создасја сија сајатаја и Божественаја црков храма славнаго Вознесења Господња, восточнога исповједанија, греко-православнаго јерусалимскога неунитскога закона, и освјатисја при Преосвјјачењејшем Господиње Георгији Поповић, митрополитје темишварском и липовском, в љето 1748.

Ниже је додато:

В њејже новиј иконостас и цјелоје внутрењеје обновљеније устроисја љета 1840.

А над западним вратима цркве споља стоји мермерна плоча с натписом:

Аличе небо и небо небесе не довлѣјут ти, колми поче храм сеј, јегдаже отци наши создаша имени Твојему. И да призриши на молитву нашу, Господи Боже Израїлев, послухати молитви јејуже мољатсја раби Твоји пред Тобоју к Тебје. Јегда ми согрѣших Тебје и обратишја к Тебје, и исповјемсја имени Твојему, ти услыши с небесе и милостив

*буди о сасрећениј наших. Да будућ очи Твоји отвори
дењ и ноћ на храм сјј, јегојсе благочестијоје Обичество
Восточнија јерусалимскија цркви неунитскога исповједа-
нија града Темишвар на собственом издивенији обнови и
колоколни воздвиже и украси, во времја благополучнаго
царствованија императора римскога и краља хунгарскога
Государја Леополда II, сучичу тогда православному епи-
скопу темишварскому Господину Петру Петровићу, не
мелше и бывшем Государем тугором Димча Пушченика и
Теодор Панајот, в лето от воплощенија Господня 1791.*

Према томе, изградња садашње Саборне цркве, започе-
та 1745, окончана је 1748. године. Темелји и зграда до кро-
на изведени су од самог почетка у данашњем облику, а
1791. надиграни су висински делови торњева, што раније
свакако није било могуће, највероватније због војних стра-
тешких разлога: да не би ометали осматрање и паљбу из
тврђаве.

О првобитном изгледу Саборне цркве, који је у сушти-
ни задржала до данас, сведочи њен приказ на сачуваном
портрету владике Георгија (Поповића), епископа темиш-
варског 1745-1757. Стручњаци тврде да је ово прва црква с
два торња коју су Срби градили после Велике сеобе 1690.
године, као симбол постојања српског народа у два царства:
турском и аустријском.

Према налазима стручњака, први иконостас, из XVIII
века, био је замишљено уметничко дело; израдили су га непо-
знати резбар и сликар Стефан Тенецки.

Решење Црквене општине о замени иконостаса донето
је 1830, а три године касније погођен је Михаило Јанић из
Арада да изради оплату и резбу нове олтарске преграде.

Стари иконостас продат је барону Јовану Стојановићу
от Лацунаша и налази се у некада православној (сада уни-
јатској) цркви села, које је било у његовом власништву.

*Иконостас завршен 1843. године;
резбари браћа Јанић, сликар Константин Данил*

Одлучни у намери да уз врсног резбара добију и одличног сликара, Темишварци су се, између пет конкурената, определили за Константина Данила, на ко је његова понуда била најскупља.

Уговор са сликарем склопљен је 1837, а са позлатарем Александром Тепферером 1839. године.

Уметници су, на захтев претенциозне црквене општине, радили ужурбано и напорело; резба је приведена крају 1841, а сликање 1843. године.

На високој олтарској прегради мајстори резбарије браћа Јанић потврдили су врхунско мајсторство у обради дрвета. Масивна конструкција класичних стубова и орнаментике тече и преко певничких простора, заустављајући се тек на Богородичином, односно архијерејском престолу.

На иконостасу су такође дошле до изражаја све одлике Даниловог сликарства. Месна новина „*Temeswarer Zeitung*“ писала је да иконостас српске Саборне цркве представља богату збирку слика правилног цртежа и снажног колорита, које би, изложене у дворани бечке Академије уметности, уздигле Данилово име међу прворазредне уметнике.

Напорело са заменом иконостаса, на цркви су предузети и други радови: погођена су железна врата (1819), повећани прозори (1839), постављен громобран на торњевима (1840), изведено зидно сликарство и декорација (Јосиф Хабингер, 1840-1844). На источној страни порте постављена је ограда од кованог гвожђа (1822).

Следећи крупни захвати уследили су под крај века. На западној страни порта је ограда кованог гвожђем 1886, прозори су обновљени 1890, а пошто је дошло до израженог слегања пода у храму, године 1891, уклоњен је патос, проверено стање гробница, подиздан иконостас, и мермерне плоче су постављене на заравњено тло.

При следећој унутрашњој обнови 1903. године радио је читав тим стручњака; међу њима и Стеван Алексић. Том

приликом је Данилово сликарство прошло без суштинских интервенција, али је зидна декорација Јосифа Хабингера потпуно премазана.

Стеван Алексић је осликао горње место у олтару (Исус Христос), свод над солејом (Бог Саваот, а у четири углама поља - еванђелисти са симболима), а делимично је интервенисао на иконостасу, највише на централној икони Свете Тројице, држећи се углавном Данилове палете а преправљајући позадине и драперије, мање ликове.

Нову зидну декорацију и медаљоне са лукова израдио је Матија Мороши. Бојење оплате на олтарској прегради поверено је Јозефу Минићеру, а позлата – Јозефу Рубију.

Уследили су ратови и послератне неповољне околности, па су неко време предузимани само неопходни радови (као, рецимо, повезивање напуклих зидова металним стезањима 1983. године), а у унутрашњости је одржавано постојеће стање, највише због настојања да се сачува изворни изглед, постигнут спрегом врхунских уметника.

Нова обнова предузета је у раздобљу 1993-1997. године уз сарадњу и учешће Покрајинског завода Војводине за заштиту споменика културе са седиштем у Новом Саду (руководиоци пројекта: Богдан Ковачевић, Недељка Срећков и Синиша Зековић), о трошку Црквене општине и уз финансијску помоћ Министарства за културу у Влади Србије. Радови се односе на израду студијске и технолошке документације, на чишћење, реставрацију и конзервацију икона са иконостаса, зидног сликарства и декорације, на поправку и допуну оштећених делова резбе, на детаљни извештај о затеченом и изведеном стању; извели су их тимови проверених стручњака из Новог Сада.

Године 1996. на западном зиду постављене су две мермерне плоче са именима свештених лица и мировњака сахрањених у цркви, 1998. потпуно је замењен црквени патос, а непосредно затим замењен цреп на крову.

Константин Данил, Вознесение (деталь са иконостаса)

И после вековног постојања, Саборна црква храма Вознесења Господњег у Темишвару није само стетиште верника, него и гробница у којој до општег Васкрса почивају тела седморице темишварских владика и двадесетак световњака - ктитора и приложника, такође и збирка историјских и уметничких знаменитости.

При цркви се чува сребрна петохлебница из 1735. године, сребрни полијелеј с кандилима из 1751; сребрни крст позлаћен 1762; корице за еванђеље оковане сребром и украшене емајлираним иконицама такође 1762; везено небо (балдахин) из 1856; сребрни крст израђен у Вуковару 1861, дар проте Кузмана Станића; сребрни позлаћени путир из 1872; два велика месингана чирака, дар темишварског епископа Георгија (Бранковића) из 1889; дарохранилница, дар темишварског епископа Георгија (Летића) из 1911; сатни механизам са осам бројчаника, израда земунске фирме Пантелић из 1911, пет звона, стотинак старих богослужбених књига, поменик ктитора и дародаваца итд.

По својим духовним, историјским, уметничким, грађевинским, архитектонским и друштвеним вредностима, српска Саборна црква, једна од најстаријих зграда новог Темишвара, представља јединствену, репрезентативну целину за Град на Бегеју, и пример за углед у целокупној црквеној уметности и градитељству широм Баната.

Срби при садашњој Црквеној општини имају у виду даљу постојану обнову цркве, уграђујући тиме себе у велику заједницу својих заслужних претходника, а узлажући се да је Божја воља да ова српска светиња у Темишвару остане бедем вере и тврђа негине до поновног доласка Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа.

ТЕМИШВАРСКИ АРХИЈЕРЕЈИ

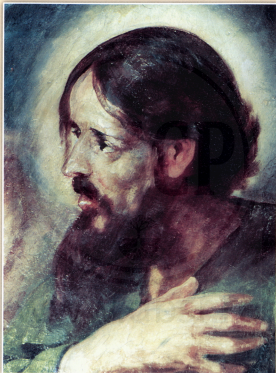
НЕОФИТ, око 1608-1612; ИСАЈА, 1640; Свети ЈОСИФ (Фуеко), 1643-1656; ТЕОДОР, 1643; СЕВАСТИЈАН, 1644, 1647; МИХАИЛО, 1681-1687; ВАСИЛИЈЕ I, 1688; ЈОСИФ II (Будаја), после 1688-1693; ВАСИЛИЈЕ II, око 1693; ИСАЈА (Ђаковић), 1695; КОНСТАНТИН, 1704-1713; ЈОАНИКИЈЕ (Владисављевић), 1713-1727; НИКОЛА (Димитријевић), 1728-1744;

ГЕОРГИЈЕ (Поповић), 1745-1757; ВИКЕНТИЈЕ (Јовановић Видак), 1759-1774; МОЈСИЈЕ (Путник), 1774-1781; СОФРОНИЈЕ (Кириловић), 1781-1786; ПЕТАР (Петровић), 1786-1800; СТЕФАН (Авакумовић), 1801-1822; ЈОСИФ (Путник), 1829-1830; МАКСИМ (Мануиловић), 1833-1838; ПАНТЕЛЕЈМОН (Живковић), 1839-1851; САМУИЛ (Маширевић), 1853-1864; АНТОНИЈЕ (Нако), 1865-1872; ГЕОРГИЈЕ (Вонновић), 1874-1881; ГЕОРГИЈЕ (Бранковић), 1882-1890; НИКАНОР (Поповић), 1891-1901;

Др ГЕОРГИЈЕ (Летић), 1904-1932.

После 1932. године темишварски архиепископски престо није попуњаван. Епархијом су управљали у својству архиепископа администратори:

Др ГЕОРГИЈЕ (Летић), еп. банатски	1932 - 1935.
Др ИРИНЕЈ (Ђирић), еп. бачки	1935 - 1952.
ВИСАРИОН (Костић), еп. банатски	1952 - 1979.
ХРИЗОСТОМ (Војиновић), еп. браничевски	1979 - 1980.
Др САВА (Вуковић), еп. шумадијски	1980 - 1996.
ЛУКИЈАН (Пантелић), еп. будимски	од 1996.

Степан Алексин, Святи еванђелист Лука

СВЕШТЕНСТВО САОБОРНЕ ЦРКВЕ

Драгојло око 1660; Благоје око 1666; Гвозден око 1666; Димитрије Лазаревић 1742; Матеј Јовановић 1749; Јован Живановић 1750; Стефан Каменскијић 1753-1761; Николај 1756-1759; Григорије Бедрић 1759-1761; Сава Даниловић 1761-1771; Кирил Александријевић 1771/72; Андреј Арсенијевић 1772-1779; Константин Поповић 1775-1779; Константин Шубић 1775-1779; 1800-1812; Стефан Брановац 1790-1800; Михаил Поповић 1800-1804; Михаил Крајован 1800-1804; Пантелејмон Марковић 1804/05; Јован Петровић 1804-1806; Михаил Павловић 1805/06; Трифон Јовановић 1805-1812; Филип Јовановић 1806-1811; Гаврил Поповић 1811/12; Михаил Табаковић 1812; Јован Мургулов 1812; Јован Васић 1812-1829; Николај Јовановић 1818-1823; Тимотеј Илић 1828/29; Константин (Андрејевић) 1829-1833; Јован Чокрљан 1830/31; Василије Николајевић 1831; Константин Рашић 1831/32; Јеремија Верговић 1832; Владислав Веселиновић 1832/33; Павле Влаховић 1833-1846; Исидор (Шпадић) 1836; Тома Поповић 1838/39; Софрониј Вијатовић 1841; Симеон Путник 1842; Јован Клее 1844; Арсениј (Продановић) 1846; 1853-1855; Георгиј Николић 1846-1854; Светозар Миленковић 1855-1867; Амфилохије (Јеремић) 1867; Кузман Станић 1868-1898; Калоним (Ђорђевић) 1874; Платон Телечки 1889; Евгеније (Летица) 1898-1900; Јован Новаковић 1900-1921; Милан Долга 1903-1909; Иван Прекајеки 1909-1919; Никанор (Савић) 1921-1923; Серафим (Журковић) 1923; Сергије (Јовановић) 1926/27; Слободан Костић 1928-1947; Љубомир Филипов 1928/29; Владимир Исток 1931-1937; Павле Марковић 1938-1964; Георгије Бутарски 1964-1967; Ђорђе Хранисављевић 1967-1978; Драгомир Петков 1978-2000; Мирослав Стојков од 1996, Маринко Марков од 1999, Мирослав Драган од 2009; Јустин (Стојановић) од 2010. године.

Ђакони од 1924: Милутин (Вујић) 1924-1926, Стефан (Орбулов) 1926, Кирило (Јовановић) 1926-1927; Стеван Поповић 1927-1929, Светислав Сележаниновић 1929-1937; Маринко Марков 1997-1999, Јоца Несторовић од 2000. године.

CATEDRALA ORTODOXĂ SĂRBĂ DIN TIMIȘOARA

Documentele confirmă din vechime în Timișoara o biserică ortodoxă, existentă și sub dominația otomană, dar distrusă de un incendiu în 1737. Inscripțiile de pe două plăci de marmură din actuala Catedrală Ortodoxă Sărbă cu hramul Înălțarea Domnului, una în altar, alta pe frontonul de apus, atestă edificarea acesteia în anul 1748, doar turnurile urmând să fie supraînălțate în 1791.

Iconostasul inițial, opera lui Ștefan Tenocki, a fost înlocuit în anul 1843 cu cel actual, sculptat de Mihail Janić și pictat de Konstantin Daniel. De atunci au intervenit doar restaurări și conservări: una în anul 1903, efectuată de o echipă condusă de Stevan Aleksić, pictor de marcă al Banatului, alta în perioada 1993-1997, executată de specialiștii Institutului Provincial al Vojvodinei pentru Protecția Monumentelor de Artă, din Novi Sad.

În decursul existenței sale multiseculare edificiul însuși a cunoscut o serie de intervenții, păstrându-și, însă, aspectul inițial, așa cum apare într-un tablou - portretul lui Georgije (Popović), episcop al Timișoarei 1745-1757.

Pe lângă menirea sa fundamentală, aceea de a fi focar al credinței ortodoxe, biserică străjuiește mormintele a 7 episcopi și 21 de ctitori și păstrează o colecție prețioasă de valori istorice, artistice și culturale, sedimentate secole de-a rândul în viața Comunității Ortodoxe Sârbe.

Datorită valențelor sale duhovnicești, istorice, sociale, artistice și edilitare, Catedrala Ortodoxă Sărbă, una din cele mai vechi clădiri ale Timișoarei moderne, se situează printre obiectivele definitorii ale orașului de pe Bega, dar și ale artei bisericesti din întregul Banat.

DIE SERBISCH-ORTHODOXE KATHEDRALE IN TEMESWAR

Die Urkunden bestätigen die Existenz einer orthodoxen Kirche, die in 1737 bei einem Brand zerstört worden war. Die Inschriften auf den zwei Marmortafeln in der heutigen Serbisch-Orthodoxen Kathedrale bestätigen ihre Errichtung im Jahre 1748; nur die Türme sollten später, 1791, erhöht werden.

Der ursprüngliche Ikonostas, das Werk von Stefan Tenecki, wurde im Jahre 1843 mit einem neuen ersetzt, der von Mihail Janić geschnitzt und von Konstantin Daniel bemalt wurde. Seit dann hat man nur einige Restaurierungsarbeiten vorgenommen: in 1903, geleitet von Stefan Aleksić, ein bedeutender Banater Maler, in der Zeitspanne 1903-1997, durchgeführt von den Fachleuten des Provincial Instituts für Denkmalschutz aus Vojvodina, Novi Sad.

Im Laufe der 250 jährigen Existenz dieser Einrichtung sind einige Veränderungen vorgenommen worden, aber insgesamt blieb das alte Gesamtbild erhalten, so wie es in einem Gemälde erscheint - das Porträt von Georgije Popović, Bischof von Temeswar 1745-1757.

Neben der Hauptfunktion, Brennpunkt des orthodoxen Glaubens zu sein, beherbergt die Kirche die Gräber von 7 Bischöfen und 21 Stiftern. Ausserdem beherbergt sie eine wertvolle Sammlung geschichtlicher, künstlerischer und kultureller Werte, die sich über Jahrhunderte im Leben der Serbisch-Orthodoxen Gemeinschaft gefestigt haben.

Wegen ihrer geistlichen, historischen, künstlerischen und städtebaulichen Werte stellt die Serbisch-Orthodoxe Kathedrale aus Temeswar eine der bedeutenden Sehenswürdigkeiten der Stadt an der Bega dar.

THE SERBIAN ORTHODOX CATHEDRAL IN TIMIȘOARA

According to historical documents, an Orthodox church existed in Timișoara since old times and it was destroyed during a fire in 1737. The carvings in marble in the current Serbian Orthodox Cathedral, dedicated to the Ascension of Jesus, read that this church was built in 1748, and the towers were finished in 1791.

The initial iconostasis was a work by Stefan Tenecki and in 1843 it was replaced by the current one, carved by Mihail Janić and painted by Konstantin Daniel. Hitherto, only restoration was done: first in 1903, by a team lead by Stevan Aleksić, a renowned painter in Banat; and a second one in 1993-1997, by a team from the Regional Institute for Protection of Monuments of Art of Vojvodina, based in Novi Sad.

During its 250 years' existence the edifice itself has suffered certain interventions, but kept its initial aspect, as one can see in an old painting – the portret of Georgije (Popović), bishop of Timisoara in 1745-1757.

Besides its fundamental purpose, to be the home of Orthodox faith itself, the Serbian Cathedral also guards the tombs of 7 bishops and 21 benefactors and a precious collection of historical, artistic and cultural values, passed over during centuries by the members of the Serbian Orthodox Community.

Due to its spiritual, historical, artistic and architectural value, the Serbian Orthodox Cathedral in Timisoara is one of the most important monuments in the city on the Bega river.

*Медальон на зиду хора
(вероватни изглед пређашње Саборне цркве)*

*Грб Православне српске епархије темнишварске с представом
старе Саборне цркве; цртежи на предрици хора*

Издаја
Православна српска црквена општина
при Саборној-првјој храми Васнесења Господњег
у Темнишвару

Текст, слој и прелом
С. Б. С.

Општеинаво у 2.000 примерака 2010. године

Штампа *Калдо*
Темнишар, 0256 226 001